

СЕКЦІЯ 5

ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ, САМОВИЗНАЧЕННЯ ТА САМОВДОСКОНАЛЕННЯ СПЕЦІАЛІСТІВ У ГАЛУЗІ ЛОГОПЕДІЇ ТА РЕАБІЛІТАЦІЇ

УДК 376-056.36-053.4

Н. Г. Пахомова

*доктор педагогічних наук, професор,
Полтавський національний педагогічний
університет ім. В. Г. Короленка*

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В КОРЕКЦІЙНІЙ РОБОТІ З ДІТЬМИ ІЗ ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

У статті розглядаються теоретико-методичні аспекти впровадження інноваційних педагогічних технологій в корекційну роботу з дітьми з особливими освітніми потребами, визначається сутність понять «технологія», «педагогічна технологія», «інноватика», «інновація», «LEGO-технологія».

В статье рассматриваются теоретико-методические аспекты внедрения инновационных педагогических технологий в коррекционную работу с детьми с особыми образовательными потребностями, дается определение понятий «технология», «педагогическая технология», «инноватика», «инновация», «LEGO-технология».

The article deals with the theoretical and methodical aspects of introducing innovative pedagogical technologies into correctional work with children with special educational needs, the concepts «technology», «pedagogical technology», «inovatuka», «innovation» and «LEGO-technology» are defined in the article.

Ключові слова: *технологія, педагогічна технологія, інновація, LEGO-технологія, дитина з особливими освітніми проблемами.*

Ключевые слова: *технология, педагогическая технология, инновация, LEGO-технология, ребенок с особыми образовательными проблемами.*

Keywords: *technology, pedagogical technology, innovation, LEGO technology, child with special educational problems.*

Постановка проблеми. Одним із важливих напрямів сучасних досліджень у галузі спеціальної педагогіки та психології є розв'язання питань про удосконалення корекційно-педагогічної роботи з дітьми із особливими освітніми потребами, оптимізацію процесу їх особистісного становлення в суспільстві, що безпосередньо пов'язано з впровадження інноваційних технологій в корекційний навчально-виховний процес. Хоча теорія і практика педагогічних технологій постійно знаходиться на стадії розробки та розвитку, в загальній та спеціальній педагогіці і психології представлені багаточисельні дослідження, що висвітлюють актуальні питання удосконалення корекційного процесу та впровадження ефективних методів корекційної роботи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різним аспектам цієї проблеми присвячені фундаментальні роботи українських вчених В. Бондаря, В. Засенка, А. Колупаєвої, С. Миронової, Н. Савінової, Т. Сак, В. Синьова, Є. Собонович, В. Тарасун, Л. Фомічової, О. Хохліної, М. Шеремет, Д. Шульженко та ін. Впровадження інклюзивної освіти як такої, що відповідає потребам суспільства та забезпечує право на освіту і можливість вибору освітньої установи, навчальної програми (методів і засобів та ін.) відповідно до індивідуальних особливостей дитини актуалізує пошук і впровадження інноваційних технологій навчання і виховання дітей із особливими освітніми потребами, що забезпечать ефективність і результативність навчально-виховного процесу.

За російським тлумачним словником С. Ожегова «технологія» – це сукупність процесів певної галузі виробництва, а також науковий опис способів виробництва [4, с. 692]. За тлумачним словником української мови «технологія» (від грець.: techne – мистецтво, майстерність, вміння; logos – слово, вчення) –

сукупність методів, що відбуваються у будь-якому процесі. Відтак педагогічна технологія – це сукупність правил та відповідних до них педагогічних прийомів і способів впливу на розвиток, навчання і виховання дітей. Педагогічна технологія включає систему професійно значущих умінь педагогів з організації взаємодії з вихованцями, пропонує спосіб осмислення технологічності педагогічної діяльності. Існує й інше визначення педагогічної технології, як науково обґрунтований вибір характеру дії в процесі організованого вчителем взаємного спілкування з дітьми, що виробляється з метою максимального розвитку особи як суб'єкта оточуючої дійсності.

Таким чином, педагогічна технологія це деяка проекція теорії і методики виховання на практику виховання, сфокусований в одному місці, короткий за часом, ледве помітний за способами, індивідуалізований через різноманіття персональних особливостей особи вчителя і учня. Слово «технологія» увійшло до лексики педагогічної науки лише тоді, коли увага фахівців звернулася до мистецтва впливу на дитину як особистість.

Отже, реформування спеціальної освіти в Україні, оновлення її змісту, гостра потреба у запровадженні інноваційних технологій навчання дітей із обмеженими психофізичними можливостями, інформатизація навчально-виховного, реабілітаційного процесу, недостатність науково-теоретичної розробленості проблеми та необхідність її розв'язання дали підстави для визначення теми дослідження.

У зв'язку з цим, **метою** нашого дослідження є визначення змісту понять «технологія», «педагогічна технологія», «інноватика», «інновація», «LEGO-технологія» та теоретичне обґрунтування специфіки впровадження LEGO-технології в корекційний процес. Тому **завданнями** нашого дослідження є: ретроспективний аналіз літератури з означеної проблеми, визначення особливостей використання LEGO-технології в корекційній роботі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Останнім часом великого значення набуває нова галузь знань –

педагогічна інноватика – вчення про створення, оцінювання, освоєння педагогічних новацій [2, с. 18]. Це сфера науки, що вивчає нові технології, процеси розвитку школи, нову практику загальної і спеціальної освіти. Слово «інновація» походить від латинського *inovatis*: *in* – в, *novus* – новий і в перекладі означає оновлення, нововведення, новинку, зміну; новий підхід, використання нового в інших цілях. Відтак, педагогічна інновація – це зміни, направлені на поліпшення розвитку, виховання, навчання і корекційного процесу. Інноваційна діяльність виникає при незадоволенні традиційними умовами, методами, способами, прагненні якісно нових результатів та пошуку нових засобів досягнення поставленої мети.

Поняття «інновація» в педагогіці вживається у різних значеннях: форма організації інноваційної діяльності; сукупність нових професійних дій педагога, спрямованих на вирішення актуальних проблем навчання, виховання і корекції з позицій особистісно-орієнтованої та інклюзивної освіти; зміни в освітній практиці; результат інноваційного процесу та ін [1, 2, 3]. Розбіжності у тлумаченні пов'язані з неоднаковим баченням вчених сутності поняття та радикальності нововведень. Одні з них переконані, що інновацією можна вважати лише те нове, яке має своїм результатом кардинальні зміни у певній системі, інші зараховують до цієї категорії будь-які, навіть незначні нововведення. Відтак, сутністю поняття інновації є процес і продукт (результат). Перше означає часткову або масштабну зміну стану системи і відповідну діяльність людини, друге – передбачає процес створення нового [2, с. 23].

Таким чином, інновації у корекційній педагогіці передбачають розробку та впровадження нових форм, методів та засобі підвищення ефективності корекційно-педагогічного процесу. При визначенні ефективних засобів взаємодії корекційний педагог повинен враховувати багато параметрів: емоційно-психологічний та психофізичний стан, загальний рівень культурного і вікового розвитку, сформованість відношень, духовний та інтелектуальний розвиток та ін.

Отже, поняття «педагогічна технологія» доречно використовувати як інтегроване використання різних способів освітньої взаємодії педагога і дитини. Під педагогічною технологією слід розуміти послідовну діяльність педагога, спрямовану на вирішення педагогічних або корекційних задач, втілення на практиці певної моделі корекційного навчально-виховного процесу. Корекційних процес передбачає необхідність застосування відразу декілька технологій, як цілісної системи, що обслуговують різні його сторони.

Методи і прийоми подолання порушень пізнавальних процесів у дітей із порушеннями психофізичного розвитку розроблялися вченими-дефектологами впродовж багатьох років, спираючись на провідні положення про те, що динаміка розвитку дітей з проблемами в навчанні підкоряється загальним законам психічного розвитку дитини (Л. Виготський, Т. Власова, С. Єфімова, О. Защирина, В. Ковалев, Б. Круглов, В. Лебединский, Н. Максимова, Є. Мілютіна, Л. Носкова, Т. Сак, В. Синьов, Є. Собонович, В. Степанов, Г. Сухарева, В. Тарасун, У. Ульяновка, А. Фурман, Н. Ципіна, О. Цимбалюк, М. Шеремет та ін.).

З огляду на те, що провідною діяльністю в дошкільному віці є гра та конструювання, в процесі корекційно-педагогічної роботи велика увага приділяється розробці і впровадженню педагогічних технологій, які пов'язані з моделюванням і конструюванням в процесі ігрової діяльності. Актуальності така діяльність набуває при корекційно-розвивальному впливі на дитину в ході формування пізнавальних процесів, що сприяє створенню підґрунтя для підвищення рівня її пізнавального розвитку, вміння керувати своєю поведінкою, як передумова забезпечення якостей, необхідних для успішного оволодіння новими знаннями та успішного навчання в школі в цілому (Л. Венгер, О. Запорожець, О. Лурія, М. Подд'яков). У зв'язку з цим, набуває необхідності впровадження LEGO-технології у корекційно-педагогічний процес як такої, що забезпечить підвищення його ефективності та результативності.

LEGO-технологія – це вид моделюючої творчо-продуктивної діяльності. З її допомогою важкі навчальні завдання можна вирішити за допомогою захоплюючої творчої гри, в якій не буде тих, хто програв [5, с. 7]. Конструктори LEGO, що випускаються освітнім департаментом LEGO Education мають великий діапазон його використання з точки зору конструктивно-ігрового засобу для дітей із порушеннями інтелектуального розвитку. Цей відділ функціонує з 1989 р., і був утворений на базі компанії LEGO Foundation, засновником якої був Оле Кирк Кристенсен в 1932 р в Данії. Термін LEGO офіційно зареєстровано 1 травня 1954 року і перекладається як «добре, весело грати разом» [5, с. 8].

Активне впровадження LEGO-технологій пояснено з такими фактами. По-перше, в 80-х роках минулого століття сфера освіти в країнах Організації Економічного Співтовариства і Розвитку піддалася великому реформуванню, яке було направлено на підвищення пізнавального потенціалу дітей. По-друге, в 1998 р. була заснована незалежна організація «Наступний Форум Покоління» (NGF) – аналітичний центр компанії LEGO, який підкреслив, що в ДНЗ більший акцент робити ставити на вивчення того «як вчити». Необхідно, щоб знання отримувалися не тільки як інформація і факти, а повинні бути творчими. Сучасні технології і соціальні зміни перетворюють оточуюче, тому наступні покоління дітей потребують дещо інших навичок, ніж попередні. По-третє, 10 липня 2010 року був підписаний Меморандум про взаєморозуміння між МОН України та компанією LEGO Foundation в рамках програми «Сприяння освіті». На даний час у проекті приймають участь 118 навчальних закладів України.

Філософський аспект LEGO Education ґрунтується на понятті «конструктивізму», теоретично обґрунтованим і розробленим професором С. Пейпертом (Массачусетський технологічний інститут), який передбачає оптимізацію процесу навчання за рахунок активного включення довольного пізнання самих дітей. (О. Міхеєва, П. Якушкин). Таким чином, навчання набуває якісно інший

рівень, тому що діти не тільки вивчають, але ще і самі створюють моделі об'єктів навколишнього світу, що дозволяє отримати не тільки нові знання про ці об'єкти, а й зрозуміти що виникають між ними зв'язки і взаємини. Це сприяє знаходженню дітьми більш складних і цікавих рішень, що призводять до розширення і поглиблення отриманих знань.

Моделювання з деталей LEGO реальних об'єктів і їх відносин є форма абстракції: модель – це своєрідний знак, що заміщає реальний об'єкт. Це положення добре узгоджується з основними постулатами діяльності підходу до навчання, розробленого у вітчизняній психології (Л. Виготський, О. Леонт'єв, П. Гальперін, Н. Талізін та ін.) [6, с. 42-43].

Мотиваційний аспект системи компанією LEGO Foundation включає в себе специфічне поняття «hard fun» («важка забава»). При використанні системи, методики і філософії компанією LEGO Foundation, які навчаються ставляться в такі умови, що для досягнення реального результату і пов'язаного з ним задоволення і задоволення від власної інтелектуальної активності, їм необхідно попрацювати і подумати; але саме досягнення бажаного результату неминуче відкриває нові можливості, нові перспективи, нову мотивацію (В. Просвіркіна, А. Новиков, Т. Данюшевская) [6, с. 45-46].

Розробники наборів LEGO враховували і соціальний аспект, котрий підкреслювали в іграшках Р. Бардес, Г. В. Плеханов і Б. П. Нікітін та ін. Це ж підкреслював французький соціолог і філософ Р. Бартес, вказуючи що головним для дітей в грі є мікрокосмос світу дорослих, що складається з предметів дорослих, тільки в мініатюрі. Але навіть маленький набір будівельних елементів відкриває дитині новий світ. Порівнюючи іграшки з міні-предметами реального світу, через які дитина доповнює уявлення про навколишній, автори відзначали недоліки готових іграшок, які позбавляють дитину творчості і творення. Саме тому ігри з елементами LEGO розвивають у дітей пізнавальні процеси. Дитина творить свої власні предмети, світ і життя.

Дидактичний аспект LEGO-технологій необхідно оцінювати з двох позицій. LEGO – це конструктивно-ігровий засіб в

рамках вільної творчої діяльності дітей, а також як допоміжний дидактичний засіб в цілеспрямованому педагогічному процесі при вмілому використанні його педагогом. Ці дві позиції взаємодоповнюють один одного. Тому доцільно розглядати LEGO як нову технологію в корекційно-розвиваючій середовищі. LEGO дозволяє значно прискорити формування у дітей розвитку пізнавальних процесів [6, с. 46-48].

Успішність конструювання як виду продуктивної, моделюючої діяльності, яка передбачає побудову предметів з різних частин, елементів, залежить від рівня розвитку мислення, сприйняття і уявлень про об'єкти. Створення конструкції з матеріалу вимагає уявлень про його частини, розміри, просторове розташування, вміння замінювати одні деталі іншими. Воно розвиває вміння бачити предмет, зрозуміти його призначення, дозволяє отримати значно повніше уявлення про різні властивості деталей, з яких цей предмет побудований.

Пізнавальні процеси при грі в LEGO швидше формуються в результаті маніпулювання великою кількістю різноманітних деталей, що дозволяють з'єднувати їх численними способами, ускладнюючи дії по мірі засвоєння цього інноваційного засобу. Розвиток пізнавальних процесів у дітей із ЗПР формується поетапно. Перший етап – це дослідження і примітивне експериментування з матеріалом. Другий етап – передбачає більш свідоме експериментування дітей з матеріалом, з урахуванням його властивостей. Після ознайомлення з елементами настає третій етап – який припускає створення моделей, характер яких визначається рівнем розвитку та інтересами дитини. За ступенем розвитку дитини конструктивно-ігрові навички вдосконалюються, стимулюючи вигадувати щось нове, реалізовувати нові можливості, набуваючи новий цінний досвід, на який і спирається подальший розвиток. Все, що дитина створює, викликано лише її вільним бажанням – творити відповідно її індивідуальним здібностям і особливостям [7, с. 52-54].

Вільна конструктивна гра з LEGO несе в собі великі можливості, спрямовані на розвиток пізнавальної, емоційної, кому-

нікативної сфер, на соціалізацію дітей в цілому, але їх рівень визначається розвитком дитини. Необхідно відзначити, що з деталями конструктора, незалежно від форми та комплектації, дитина не може грати «правильно» або «неправильно», оскільки те, як вона грає і те, що вона створює, визначається тільки її розвитком. І в цьому проявляється розвиток дитини, оскільки обмеження дитячої конструктивно-ігрової діяльності пов'язано з рівнем розвитку її пізнавальних процесів [7, с. 55-57].

Є певний позитивний досвід використання даної технології при корекції різних відхилень у розвитку дітей. Апробація наборів LEGO проводилася в Словаччині (Братислава) з дітьми дошкільного і шкільного віку, що мають різну патологію – порушення зору, мовлення, ДЦП, складні дефекти, фізичне недорозвинення. Отримані дані представлені в роботі Е. Полякової. Учена розглядає LEGO в аспекті трьох функцій: освітньої, об'єднуючої соціалізуючої. Автор зазначає, що дана технологія відкриває абсолютно нові перспективи в педагогічній роботі з дітьми з вадами психофізичного розвитку.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Ґрунтуючись на результатах досліджень вітчизняних і зарубіжних педагогів вважаємо, що LEGO-технології має необхідні структурні складові, зокрема, концептуальна основа, змістовна частина навчання, процесуальна частина і задовольняє методологічним вимогам, тому її слід розглядати з точки зору нової технології в спеціальній освіті. Таким чином, LEGO-технології володіють характеристиками, що значно відрізняють їх від інших педагогічних технологій, а з точки зору розвитку і корекції пізнавальних процесів мають ряд специфічних особливостей, які полягають, перш за все, в великому діапазоні можливостей, а також відповідають вимогам, що пред'являються до дидактичних засобів на сучасному етапі.

Перспективу подальшого дослідження вбачаємо у розробці методики використання LEGO-технології в корекційній роботі з дітьми із різними порушеннями психофізичного розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бершадский М. Е. В каких значениях используется понятие «технология» в педагогической литературе / М. Е. Бершадский // Школьные технологии. – 2000. – №1. – С. 3-19.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: Навчальний посібник / І. М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 352 с.
3. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования: Учеб. пособие для студ. пед. вузов и системы повыш. квалиф. пед. кадров / [Е. С. Полат, М. Ю. Бухаркина, М. В. Мусеева, А. Е. Петров; Под ред. Е. С. Полат]. – М. : Издательский центр «Академия», 2002. – 272 с.
4. Ожегов С. И. Словарь русского языка: Ок.57000 сл. / Под ред. Н. Ю. Шведовой. – М. : Рус. яз., 1987. – 797 с.
5. Програма розвитку дитини від 2 до 6 років та методичні рекомендації «Безмежний світ гри з LEGO» / О. Ю. Рома, В. Ю. Близнюк, О. П. Борук. – the LEGO Foundation, – 2016. – 140 с.
6. Фешина Е. В. LEGO конструирование в детском саду: Пособие для педагогов. / Е. В. Фешина – М. : Сфера, 2011. – 243 с.
7. Формирование навыков конструктивно-игровой деятельности у детей с помощью LEGO: Пособие для педагогов-дефектологов / Авт.-сост. Т. В. Лусс. Под ред. Т. В. Волосовец, Е. Н. Кутеповой. – М. : РУДН, 2007 – 133 с.